

Forbrug af øko-varer

Af seniorforsker Mette Wier, AKF

Efterspørgslen efter økologiske fødevarer er vokset kraftigt i Danmark og mange andre vestlige lande de seneste ti år. Forbruget udgør dog stadig kun få procent af det samlede fødevarerforbrug i de fleste lande. I dag er det en nicheproduktion, men den har måske potentialet til at sprænge alle rammer og opnå betragtelige markedsandele. I et nyligt afsluttet projekt "Efterspørgslen efter økologiske fødevarer" er det analyseret hvilke faktorer, der kan styrke en sådan udvikling. Projektet er udført af AKF og DMU i regi af Forskningscenter for Økologisk Jordbrug.

Vækst på det danske marked

Danmark er specielt velegnet til analyser af det økologiske marked, fordi det danske forbrug set i international sammenhæng er meget højt og der kan konstateres nogenlunde velfungerende markeder uden de barrierer, der ellers ofte ses i udlandet.

I projektet betragtes udviklingen fra starten af 1997 til slutningen af 1998 og i denne periode har økoforbruget har været stigende. Mejerivarer har den største økologiske markedsandel. Den er godt 10% og dermed over dobbelt så høj som markedsandelen for både mel/brød-varer, samt frugt og grønt. Her ligger markedsandelen på 4-5%. Lavest ligger kødprodukter, hvor økologisk kød endnu har en marginal position på markedet, idet markedsandelen er omkring 1,5%.

Foretages samme analyse af de enkelte varer i modsætning til hele varegruppen er variationen langt større – også inden for grupperne. Inden for mejerigruppen er der størst spredning – i spidsen ligger mælk, der har en markedsandel på hele 17%.

I alle varegrupper, undtagen kød, har der parallelt med væksten været faldende økopris i forhold til prisen på de konventionelle varer. Ved kødprodukter ses derimod stigende økopris i forhold til en faldende konventionel pris. Det øgede salg kan derfor ikke forklares ved udviklingen i de relative priser, men skyldes sandsynligvis en "indtrængningseffekt", hvor salget stiger støt til givne eller stigende priser. Forklaringer bag denne effekt kan være øget udbud, øget markedsføring eller skiftende præferencer, dvs. stigende interesse for økologiske varer, uanset prisudviklingen. En del af kødmarkedet – visse typer oksekød – ser ud til at være præget af kogalskabsskandalen, hvilket sandsynligvis kommer til udtryk i, at hakket oksekød har kødgruppens højeste vækst på trods af en betragtelig merpris. Selvom kogalskab endnu ikke var konstateret i Danmark på dette tidspunkt (1997/98), kan det alligevel påvirke kødmarkedet for så vidt, at forbrugerne har mistillid til den offentlige kontrol.

Nye og gode data

Projektet har haft adgang til data fra analyseinstituttet GfK Danmark A/S, GfK ConsumerScan. Her opgøres forbruget af økologiske og konventionelle fødevarer og tilhørende priser for et panel bestående af 2000 repræsentativt udvalgte husstande i årene 1997-98. Dette datasæt har muliggjort analyser, der ikke er foretaget før, hverken herhjemme eller i udlandet.

Forklaringsmodel

I modellen forklares vareforbruget bl.a. ud fra ændringer i de økologiske varers priser i forhold til de konventionelle varers priser og forbrugernes disponible indkomst eller deres samlede private forbrug. I

modellen er en trend inkluderet, der har til formål at indtrængningseffekten, der dækker flere underliggende udviklinger, jf. ovenfor.

Betydning af priser og forbrugsniveau

Forbruget af økologiske varer viste sig at være langt mere prisfølsomt end forbruget af konventionelle varer. Dette resultat er helt centralt og viser, at høje merpriser på økovarer er en afgørende barriere for stigende omsætning. Det viser ydermere, at salget af økovarer vil stige markant, hvis merpriserne falder. Estimationerne viser, at salget vil stige procentvist mere end prislefaldet, da de estimerede priselasticiteter er over 1. Ydermere ses, at animalske produkter er mere prisfølsomme end vegetabiliske. Et andet interessant resultat er, at alle økovarerne er "luxusvarer", idet den økologiske del af forbruget stiger med det samlede forbrugs størrelse. Også dette resultat står i modsætning til resultaterne for de konventionelle fødevarer, der i stort set alle tilfælde er såkaldte "nødvendige" varer. Betragtes enkelte varer inden for mejerigruppen, kan det konstateres, at der generelt ses højere pris- og indkomstfølsomhed, jo mere forarbejdede produkterne er.

Hvad er konsekvenserne af et prislefald?

Ved hjælp af modellen kan det beregnes, at fald i merprisen på økologiske varer på 20% alt andet lige kan øge forbruget markant. Økoandelen for mejerivarer kan stige til 15%, for mel/brødvare til knap 7%, for kødvarer til godt 2% og for øvrige fødevarer til knap 6%. Da forbruget er prisfølsomt, vil politiske tiltag rettet mod denne parameter være effektive. Det kan fx være at fritage økologiske varer for moms, yde tilskud til økologisk produktion eller pålægge afgifter på konventionel landbrugsproduktion, fx afgifter på pesticider og kunstgødning. Analysen i dette studie viser, at sådanne tiltag alle vil have markante effekter.

Hvem er den økologiske forbruger?

I projektet analyseres hvilken betydning forskellige socioøkonomiske og demografiske forbrugerkaraktistika har. Det kan konkluderes, at både forbrugerens alder og deres børns alder har betydning for deres økoandelen. Således har yngre forbrugere under 40 år og småbørnsfamilier højest økoandele – dog er denne indflydelse ofte forskellig fra vare til vare. Ved enkelte varer er det de ældre forbrugere over 60 år, der har de højeste økoandele, og ved andre varer er det familier med større børn, der har de højeste økoandele. Generelt ser det ud til, at forældrene først og fremmest køber økologisk af de varer, børnene spiser meget af, og disse varer varierer med børnenes alder. Ved husholdningsindkomst og bymæssighed er der indikation for, at højere husholdningsindkomst og bopæl i byområder fører til højere økoandel, men billedet er ikke helt entydigt.

Et andet interessant resultat er, at forbrugets prisfølsomhed er forskellig i forskellige typer husstande. Generelt har husstande med høje økoandele lavest prisfølsomhed, og omvendt har husstande med lave økoandele høj prisfølsomhed. En konsekvens af dette er, at prislefald på økologiske varer vil have størst effekt i husholdninger med lave økoandele – her er merprisen tilsyneladende en afgørende barriere. I husholdninger med høje økoandele er forbruget i højere grad afhængig af andre faktorer, og øget salg opnås måske bedst ved andre virkemidler end at sætte prisen ned.

Referencer

Wier, M og C. Calverley (1999): Forbrug af økologiske fødevarer. Del 1: Den økologiske forbruger. Faglig rapport fra DMU nr. 272.

Wier, M og S. Smed (2000): Forbrug af økologiske fødevarer. Del 2: Modellering af efterspørgslen. Faglig rapport fra DMU nr. 319.

Lidt om mig selv:

Mette Wier er seniorforsker i AKF og PhD i miljøøkonomi. Hun arbejder med miljøøkonomisk modellering med fokus på sammenhænge mellem forbrug og miljø. Eksempler er CO2-mæssige konsekvenser af ændringer i danskerne forbrugsmønster, miljøindeksering af forbrugsvarer, fordelingsmæssige effekter af grønne afgifter, samt endelig forbrugernes interesse i økologiske fødevarer.

Telefon 33 11 03 00

Fax 33 15 28 75

E-mail: mw@akf.dk